

**Tarımsal Ekonomi ve Politika
Geliştirme Enstitüsü**

Ürün Raporu KURU FASULYE 2021

TARIMSAL EKONOMİ VE POLİTİKA GELİŞTİRME ENSTİTÜSÜ
TEPGE

ÜRÜN RAPORU
KURU FASULYE
2021

Hazırlayan
Dr. Zeynep KANAT
Tarımsal Ekonomi ve Politika Geliştirme Enstitüsü Müdürlüğü

TEPGE YAYIN NO:335
ISBN: 978-605-7599-76-6

© TEPGE
Her Hakkı Saklıdır.

TEMMUZ/2021

İletişim:

T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı
Üniversiteler Mah. Dumlupınar Bulvarı 06800
Çankaya/ANKARA

Telefon: 0312 287 5833

Faks: 0312 287 5854

Bu rapor TEPGE'nin izni olmadan kısmen veya tamamen basılamaz, çoğaltılamaz veya elektronik ortama taşınamaz. Raporun bilimsel ve hukukî sorumluluğu yazara aittir.

Kapak sayfasında kullanılan fotoğraf Tarım ve Orman Bakanlığı tarafından düzenlenen
“ 2018 yılı Tarım ve İnsan Fotoğraf Yarışması ” na aittir.
(<http://www.tarimormaninsan.com/img/10-tarim-ve-insan-fotograf-yarismasi/genel/400/birincilik-odulu-mehmet-yikilmazsoy.jpg>)

İÇİNDEKİLER

TABLolar LİSTESİ	ii
ŞEKİLLER LİSTESİ	iii
1. GİRİŞ	1
2. DÜNYADA DURUM	1
2.1. Kuru fasulye ekilen alan	1
2.2. Dünya kuru fasulye üretimi	2
2.3. Dış ticaret.....	4
2.3.1. İhracat	4
2.3.2. İthalat	5
2.4. Kuru fasulye üretici fiyatları.....	6
3. TÜRKİYE’DE DURUM	6
3.1. Türkiye kuru fasulye ekim alanları.....	6
3.2. Türkiye’de kuru fasulye üretimi	7
3.3. Türkiye’de kuru fasulye tüketimi	9
3.4. Türkiye’de kuru fasulye dış ticareti.....	9
3.4.1. İhracat	9
3.4.2. İthalat	10
3.5. Türkiye kuru fasulye fiyatları	11
3.6. Türkiye kuru fasulye destekleme politikaları	12
3.7. Türkiye kuru fasulye girdi pariteleri.....	12
4. GENEL DEĞERLENDİRME	13
EK TABLOLAR	14
KAYNAKLAR	21

TABLÖLER LİSTESİ

Tablo 1. Dünya kuru fasulye ekim alanları (bin ha)	2
Tablo 2. Ülkelere göre dünya kuru fasulye üretimi (bin ton).....	3
Tablo 3. Ülkelere göre dünya kuru fasulye verimi.....	3
Tablo 4. Dünya kuru fasulye ihracat miktarı (bin ton).....	4
Tablo 5. Dünya kuru fasulye ithalat miktarı (bin ton).....	5
Tablo 6. Kuru fasulye üretici fiyatları (\$/ton)	6
Tablo 7. Türkiye’de kuru fasulye ekim alanları (ha).....	7
Tablo 8. Türkiye’de kuru fasulye üretimi (bin ton)	8
Tablo 9. Kuru fasulye verimi (kg/da).....	8
Tablo 10. Türkiye’de kuru fasulye tüketimi.....	9
Tablo 11. Ülkelere göre Türkiye kuru fasulye ihracatı (ton)	10
Tablo 12. Ülkelere göre Türkiye kuru fasulye ithalatı (ton)	11
Tablo 13. Türkiye kuru fasulye fiyatları (TL/kg).....	12
Tablo 14. Kuru fasulye girdi pariteleri	12
Ek Tablo 1.Ülkelere göre dünya kuru fasulye ekim alanları (bin ha)	14
Ek Tablo 2. Ülkelere göre dünya kuru fasulye üretimi (bin ton)	14
Ek Tablo 3. Dünya Kuru fasulye üretici fiyatları (\$/ton).....	15
Ek Tablo 4.Ülkelere göre dünya kuru fasulye ithalat değeri (bin \$).....	15
Ek Tablo 5.Ülkelere göre dünya kuru fasulye ithalatı (ton).....	16
Ek Tablo 6. Ülkelere göre dünya kuru fasulye ihracatı (ton).....	16
Ek Tablo 7. Ülkelere göre dünya kuru fasulye ihracat değeri (bin \$).....	17
Ek Tablo 8. İllere göre Türkiye kuru fasulye ekim alanı (da).....	17
Ek Tablo 9. İllere göre Türkiye kuru fasulye üretim miktarı (ton)	18
Ek Tablo 10. Ülkelere göre Türkiye kuru fasulye ihracatı (ton).....	18
Ek Tablo 11.Ülkelere göre Türkiye kuru fasulye ithalatı (ton).....	19
Ek Tablo 12.Ülkelere göre Türkiye kuru fasulye ithalat değeri (bin \$).....	19
Ek Tablo 13.Ülkelere göre Türkiye kuru fasulye ihracat değeri (bin \$).....	20

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. Dünya kuru fasulye ekim alanlarının ülkelere göre dağılımı (2019)	2
Şekil 2. Kuru fasulye üretiminde önemli ülkeler (%)	3
Şekil 3. Dünya kuru fasulye ekim alanı, üretim ve verim.....	4
Şekil 4. Dünya kuru fasulye ihracatında önemli ülkeler (%)	5
Şekil 5. Dünya kuru fasulye ithalatında önemli ülkeler (%)	6
Şekil 6. Türkiye’de kuru fasulye ekimi yapan önemli iller (2020)	7
Şekil 7. Türkiye kuru fasulye üretimi yapan önemli iller (2020).....	8
Şekil 8. Türkiye kuru fasulye ekim alanı, üretim ve verim.....	9
Şekil 9. Türkiye’nin kuru fasulye ihracatı yaptığı ülkeler (%)	10
Şekil 10. Türkiye kuru fasulye ithalatında önemli ülkeler (%)	11

1. GİRİŞ

Dünya üzerinde M.Ö 5000 yılından beri tarımı yapılan yemeklik tane baklagiller insan diyetlerinin önemli bir kısmını oluşturmuşlardır. Kuru fasulye, nohut, mercimek, bakla, bezelye ve börülceyi içine alan yemeklik tane baklagiller; diğer bitkisel ürünlere nazaran yüksek protein, düşük yağ, yüksek oranda vitamin ve mineral içermektedir. En gelişmiş birey olan insan, proteinlerin yapı taşları olan amino asitleri sentezleme yeteneğine sahip değildir. Sekiz amino asidin (isoleucine, leucine, lycine, methionine, threonine, trptophane ve valin) insanların günlük besinleriyle mutlaka karşılanması gerekmekte, bu amino asitlerin günlük eksiklikleri başka günkü fazlalıkla karşılanamamaktadır (Şehirali,1988). Dünyada insan beslenmesindeki bitkisel proteinlerin %22'sinin, karbonhidratların %7'sinin, hayvan beslenmesindeki proteinlerin %38'inin ve karbonhidratların %5'inin yemeklik baklagillerden sağlandığı belirtilmektedir (Adak vd. 2010).

Sap ve samanlarındaki protein oranının tahılların iki katına yakın olmasından dolayı hayvan beslenmesinde kaba yem ve kesif yem ihtiyacının karşılanmasında önemli bir yere sahiptir. Baklagiller dünyada ekim alanı ve üretim miktarı açısından tahıllardan sonra gelmektedir. Latin Amerika, Afrika, Ortadoğu, Çin, Avrupa, ABD ve Kanada gibi üretimi dünya geneline yayılmış olmakla beraber baklagiller arasında en fazla üretilen ürün kuru fasulyedir. Ekim alanları 1980-2000 yılları arasında 25 milyon ha düzeyinde iken; son 10 yılda %35 artış göstererek 34 milyon ha'a ulaşmıştır. Kuru fasulye Latin Amerika'da ülkelerin geleneksel mutfak kültürlerinde yer almakta, Afrika'da nüfusun yaşamlarını sürdürmek için temel gıda olarak görülmekte, Çin'de ise diğer baklagillere nazaran daha az önemli olmakla birlikte ihracata yönelik üretimi yapılmaktadır.

Türkiye'de ise kuru fasulye geleneksel mutfak kültüründe yer almasının yanında ekonomik olarak da kırsal alanın geçimini sağlamasında önemli bir yer tutmaktadır. Baklagil yetiştirilen alanlar içerisinde %11'lik paya sahip olan kuru fasulye ekim alanları üretim miktarı bakımından nohut ve mercimekten sonra yer almaktadır. Ekim alanları son beş yılda %15 artış göstererek 102.968 ha'a ulaşmıştır. Üretim miktarında ise son beş yılda %19 oranında artış göstererek 280.000 ton'a ulaşmıştır. Kuru fasulyede üretim miktarında yaşanan artışa, yıllar itibariyle ekim alanlarının artmasının yanı sıra üretim tekniklerinin gelişmesi ve verimli çeşitlerin üretilmesinin de katkısı büyüktür.

Bu raporda dünya ve Türkiye'de toplam kuru fasulye ekim alanı, üretimi, tüketim, dış ticareti, fiyatlar ve sektörün genel durumuna yer verilerek dünya ve Türkiye'de kuru fasulye piyasasının durumu ortaya konulmaya çalışılmıştır.

2. DÜNYADA DURUM

2.1. Kuru fasulye ekilen alan

Kuru fasulye dünyada en çok yetiştiriciliği yapılan baklagil türüdür. Yetiştiriciliği dünya geneline yayılmış olsa da daha çok Asya ve Amerika kıtasında yetiştirilen kuru fasulye ekimi, FAO 2019 verilerine göre 2018 yılında 36,4 milyon ha iken %7,2 azalarak 2019 yılında 33,8 milyon ha'a ulaşmıştır (Tablo 1). 2019 yılında dünya kuru fasulye ekim alanlarının %37,5'ini

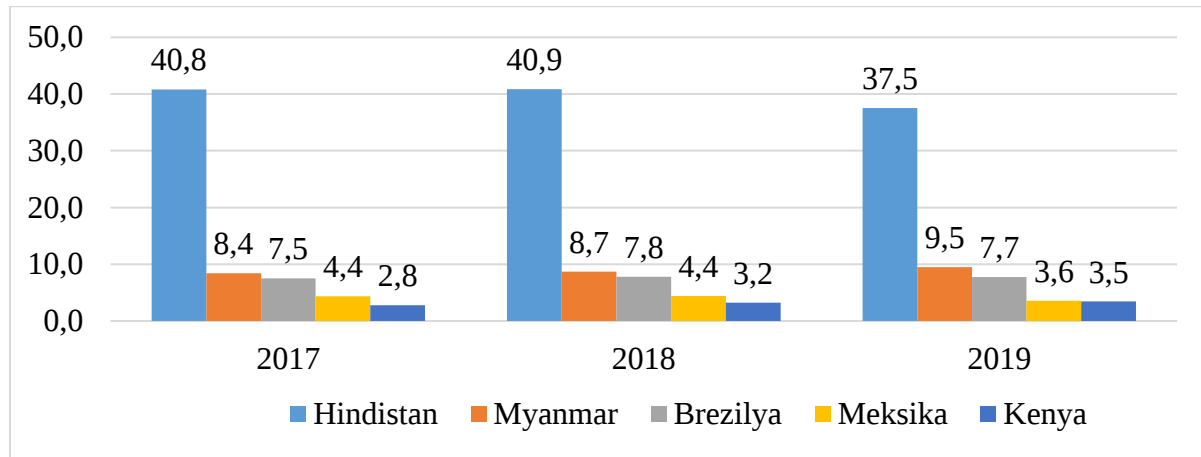
Hindistan, %9,5'ini Myanmar, %7,7'sini ise Brezilya oluşturmuştur. Türkiye ise ekim alanlarından aldığı %0,26 pay ile 39. sırada yer almaktadır (Şekil1).

Tablo 1. Dünya kuru fasulye ekim alanları (bin ha)

Ülkeler	2015	2016	2017	2018	2019
Hindistan	10.289	14.192	15.214	14.896	12.691
Myanmar	3.070	3.086	3.127	3.165	3.201
Brezilya	2.865	2.588	2.801	2.838	2.611
Meksika	1.555	1.576	1.625	1.596	1.207
Kenya	1.244	1.172	1.030	1.177	1.168
Burundi	356	588	574	599	983
Tanzanya	1.125	1.041	1.120	897	894
Angola	775	750	770	822	888
Çin	673	733	760	753	752
Ruanda	504	513	549	548	583
Diğer	9.496	9.294	9.696	9.157	8.842
Dünya	31.952	35.533	37.267	36.448	33.818

Kaynak: FAO, Erişim Tarihi: 24.05.2021

Şekil 1. Dünya kuru fasulye ekim alanlarının ülkelere göre dağılımı (2019)

Kaynak: FAO, Erişim Tarihi: 24.05.2021

2.2. Dünya kuru fasulye üretimi

Kuru fasulye ucuz protein kaynağı olmasından dolayı özellikle gelişmekte olan ülkelerde nüfusun beslenme gereksinimlerinin karşılanması, kırsal nüfusun geçiminin sağlanması, özellikle Latin Amerika ülkelerinin geleneksel mutfak kültürlerinde yer alması ve uluslararası ticarete konu olması nedeniyle birçok ülkede üretilmektedir. 2019 yılı FAO verilerine göre, dünya kuru fasulye üretimi 30,2 milyon ton olarak gerçekleşmiştir. 2015 yılında 29,9 milyon ton olarak gerçekleşen kuru fasulye üretimi son 5 yılda %11,1 oranında artış göstermiştir.

FAO verilerine göre, 2019 yılında, kuru fasulye üretimi 30,2 milyon ton olup ortalama verim 874 kg/da'dır. Dünya kuru fasulye üretiminde 2019 yılı itibarıyla 5,8 milyon tonluk üretim ile Myanmar ilk sırada yer alırken, 5,3 milyon ton ile Hindistan ikinci, 2,9 milyon ton ile Brezilya üçüncü sırada yer almaktadır (Tablo 2). Türkiye ise 225 bin tonluk üretimi ile 21.sıradadır.

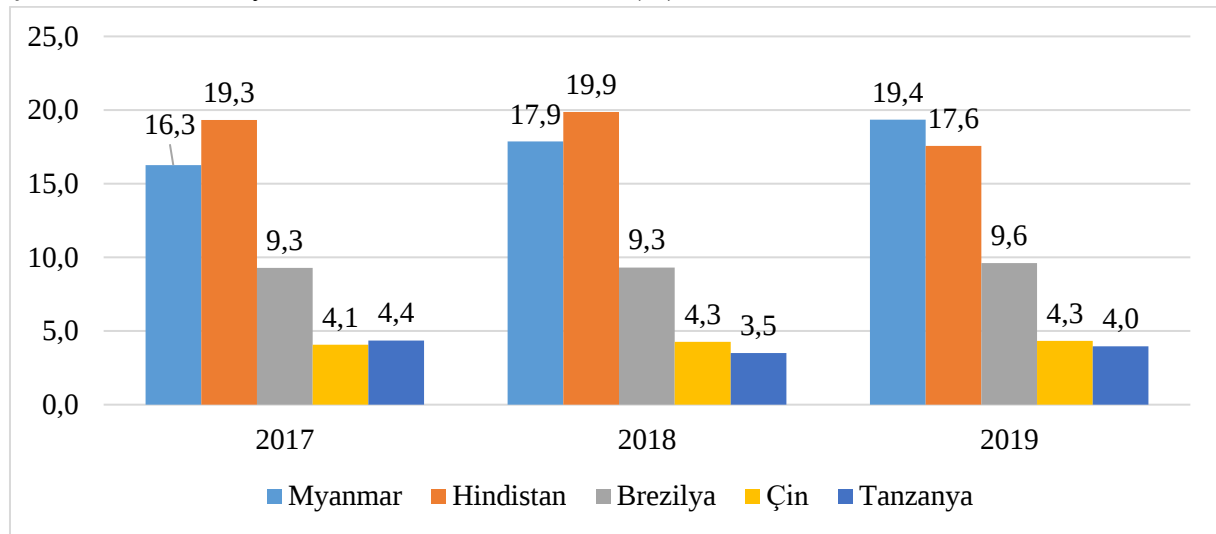
Dünyada lider konumunda olan Myanmar, toplam dünya kuru fasulye üretiminin %19,4'ünü karşılamaktadır. Son 5 yılda dünya kuru fasulye üretiminde söz sahibi olan ülkelerin Myanmar Hindistan ve Brezilya olduğu görülmektedir (Şekil 2).

Tablo 2. Ülkelere göre dünya kuru fasulye üretimi (bin ton)

Ülkeler	2015	2016	2017	2018	2019
Myanmar	4.845	5.084	5.338	5.592	5.847
Hindistan	4.260	5.890	6.340	6.220	5.310
Brezilya	3.089	2.621	3.046	2.916	2.907
Çin	1.113	1.206	1.334	1.338	1.310
Tanzanya	1.202	1.192	1.428	1.097	1.197
Uganda	1.080	810	1.012	940	980
Amerika	1.366	1.302	1.291	1.108	932
Meksika	969	1.089	1.184	1.196	879
Kenya	765	728	846	837	747
Burundi	283	376	371	393	619
Diğer	10.127	9.852	10.626	9.669	8.675
Dünya	29.099	30.149	32.818	31.307	30.213

Kaynak: FAO, Erişim Tarihi: 25.05.2021

Şekil 2. Kuru fasulye üretiminde önemli ülkeler (%)

Kaynak: FAO, Erişim Tarihi:25.05.2021

Tablo 3. Ülkelere göre dünya kuru fasulye verimi

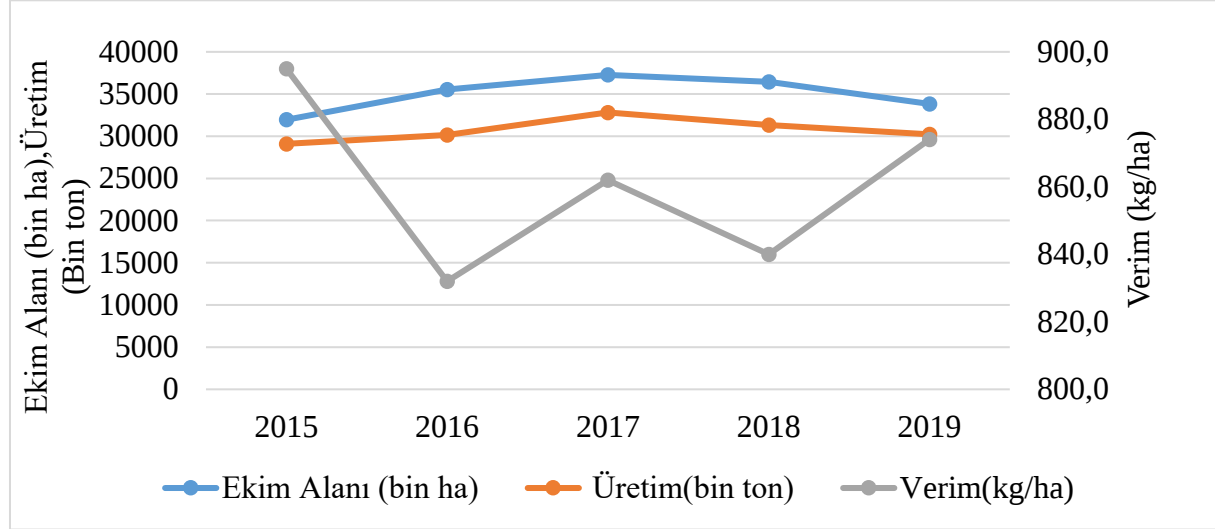
Yıllar	2015	2016	2017	2018	2019
Verim (kg/ha)	895,0	832,0	862,0	840,0	874,0

Kaynak: FAO 26.05.2021

Dünya kuru fasulye verimi yıllar itibarıyla üretimdeki artış ve azalışa paralel değişimler göstermiştir. Ancak 2016 yılında yaşanan kuraklık ve gece gündüz sıcaklık farkının çok olması verimde önemli bir azalma olmasına neden olmuştur. Buna rağmen ekim alanında %11,2'lik artışa paralel olarak üretim miktarında %3,6 oranında bir artış meydana gelmiştir. 2018 yılında verimde %2,5 oranında bir azalma olmuştur. Bunun nedeni ise ekim alanlarının %2 oranında azalmasına paralel olarak üretim miktarının %4,6 oranında azalmadır.

FAO verilerine göre 2019 yılında bir önceki yıla göre kuru fasulye verimi %4,0 oranında artmıştır. Ancak ekim alanlarının %7,2 oranında azalması üretimde %3,4 oranında azalma yaşanmasına sebep olmuştur (Şekil 3).

Şekil 3. Dünya kuru fasulye ekim alanı, üretim ve verim

Kaynak: FAO, Erişim Tarihi: 25.05.2021

2.3. Dış ticaret

2.3.1. İhracat

Dünya kuru fasulye ihracatı 2020 yılında 2,5 milyon ton olarak gerçekleşmiştir. 2016 yılında 4,2 milyon ton olan ihracat 2020 yılında %41,4 oranında azalmıştır. Kuru fasulye ihracatında %27,8'lik pay ile ilk sırayı Kanada almaktadır. Kanada'yı ABD (%16,5), Kırgızistan (%7,2) ve İngiltere (%6,4) izlemektedir. 2020 yılında bir önceki yıla göre ihracat artışı en fazla Myanmar (%1.010) ve Kırgızistan (%31,5)'da yaşanmıştır.

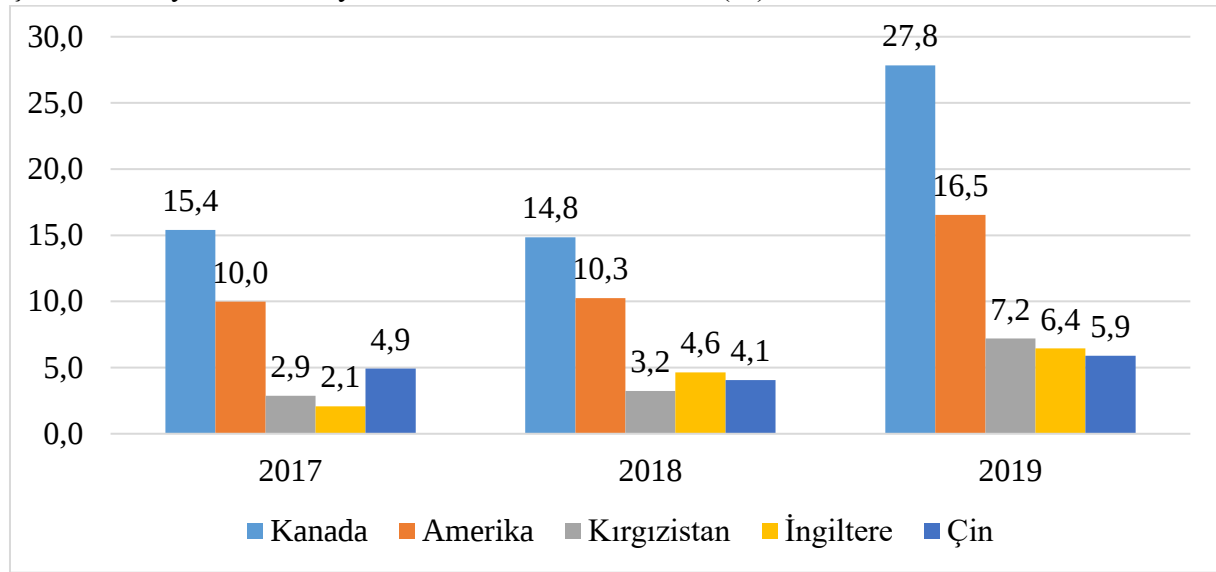
Yıllar itibarıyla bakıldığında 2016 yılına oranla kuru fasulye ihracatı en fazla artan ülkelerin İngiltere (%578), Myanmar (%400) ve Kanada(%131) olduğu, ihracatı azalan ülkelerin ise Çin (%80) ve Amerika (%9) olduğu görülmektedir (Tablo 4).

Tablo 4. Dünya kuru fasulye ihracat miktarı (bin ton)

Ülkeler	2016	2017	2018	2019	2020
Kanada	303	1.286	649	629	699
ABD	456	455	420	435	416
Kırgızistan	83	109	121	138	181
İngiltere	24	151	87	197	162
Çin	743	544	207	172	148
Myanmar	26	96	92	12	131
Portekiz	57	77	65	96	87
Mısır	85	172	202	142	82
Diğer	2.511	4.036	2.365	2.420	606
Dünya	4.288	6.927	4.208	4.240	2.513

Kaynak: UN Comtrade, Erişim Tarihi: 26.05.2021

Şekil 4. Dünya kuru fasulye ihracatında önemli ülkeler (%)

Kaynak: UN Comtrade, Erişim Tarihi: 26.05.2021

2.3.2. İthalat

Dünya kuru fasulye ithalatı 2020 yılında 2,4 milyon ton olarak gerçekleşmiştir. 2016 yılında 3,9 milyon ton olan kuru fasulye ithalatı 2020 yılında %40 azalmıştır. Kuru fasulye ithalatı yapan ülkeler içerisinde 2020 yılı verilerine göre İngiltere 424 bin ton ile ilk sırayı almaktadır. İngiltere'yi sırasıyla 265 bin ton ile Meksika, 208 bin ton ile Portekiz ve 166 bin ton ile Pakistan izlemektedir.

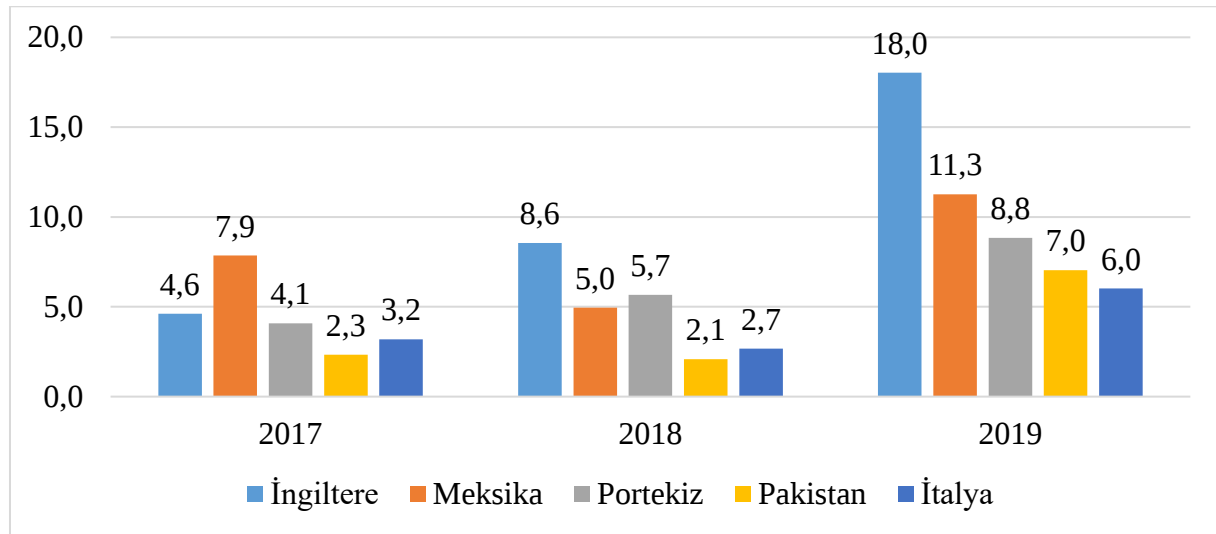
2020 yılında bir önceki yıla göre ithalat artışı en fazla olan ülke Pakistan (%61,6), Sırbistan (%19,5) ve Meksika (%8,7)'da yaşanmıştır. Yıllar itibarıyla bakıldığında 2016 yılına oranla kuru fasulye ithalatı en fazla artan ülkelerin Sırbistan (%895) ve İngiltere (%331) olduğu, ithalatı azalan ülkelerin ise Hindistan (%19) ve Almanya (%14) olduğu görülmektedir (Tablo 5).

Tablo 5. Dünya kuru fasulye ithalat miktarı (bin ton)

Ülkeler	2016	2017	2018	2019	2020
İngiltere	98	438	194	421	424
Meksika	-	301	330	244	265
Portekiz	164	134	172	279	208
Pakistan	118	116	98	102	166
İtalya	132	117	134	131	142
Hindistan	150	149	121	147	121
Sırbistan	12	93	117	98	117
Almanya	128	106	121	106	110
Diğer	3.128	2.877	2.919	3.395	800
Dünya	3.929	4.332	4.206	4.924	2.352

Kaynak: UN Comtrade, Erişim Tarihi: 27.05.2021

Şekil 5. Dünya kuru fasulye ithalatında önemli ülkeler (%)

Kaynak: UN Comtrade, Erişim Tarihi: 27.05.2021

2.4. Kuru fasulye üretici fiyatları

Dünyada baklagiller içerisinde en yüksek üretici fiyatlarına sahip olan ürün kuru fasulyedir. Son 5 yılda fiyatlar %4,3 azalma göstermiştir. Yıllar itibari ile önemli kuru fasulye üreticisi olan Myanmar, Hindistan, Brezilya ülkelerin fiyatlarına ulaşamamış olup 2020 yılı itibarıyla dünya ortalamaları dikkate alındığında kuru fasulyede en yüksek üretici fiyatının Slovenya’da (3.797 \$/ton), en düşük fiyatın ise İngiltere (235,1 \$/ton)’de olduğu görülmektedir. 2020 yılında Türkiye’nin kuru fasulye üretici fiyatı ise 1.131,8 \$/ton’dur (FAO, 2021).

Tablo 6. Kuru fasulye üretici fiyatları (\$/ton)

	2015	2016	2017	2018	2019
Fiyat	1.436	1.341	1.371	1.465	1.374

Kaynak: FAO, Erişim Tarihi: 28.05.2021

3. TÜRKİYE’DE DURUM

3.1. Türkiye kuru fasulye ekim alanları

Türkiye’de baklagiller içinde kuru fasulye ekim alanı, nohut ve mercimekten sonra gelmektedir. 1982 yılında başlayan NAD (Nadas Alanlarının Daraltılması) projesi sayesinde yıllar itibarıyla baklagil ekim alanlarında artış yaşanmıştır. Kuru fasulye 2019 yılı itibarıyla toplam baklagil ekim alanlarının %9,8’inde yetiştirilmektedir. 2000 yılında yaklaşık 176 bin ha civarında ekim alanı olan kuru fasulyenin sonraki yıllarda ekim alanı, kuru fasulyenin hastalık ve zararlılara karşı çok hassas olması, işçiliğinin zor olması gibi nedenlerle azalma göstermiş, 2018 yılında 85 bin ha’a gerilemiştir. Kuru fasulye ekim alanları her ne kadar 2018 yılından sonra desteklemelerin etkisiyle tekrar artış göstermeye başlamış olsa da 2000’li yılların başındaki seviyeye henüz ulaşamamıştır. Nitekim kuru fasulye ekim alanı bir önceki yıla göre %16 oranında artarak 2020 yılında 103 bin ha’a ulaşmıştır (TÜİK, 2020).

Türkiye’de kuru fasulye yetiştiriciliği daha çok İç Anadolu’da yapılmaktadır. Kuru fasulye ekim alanlarının %54’ünü oluşturan İç Anadolu Bölgesi’ni %15 ile Doğu Anadolu Bölgesi

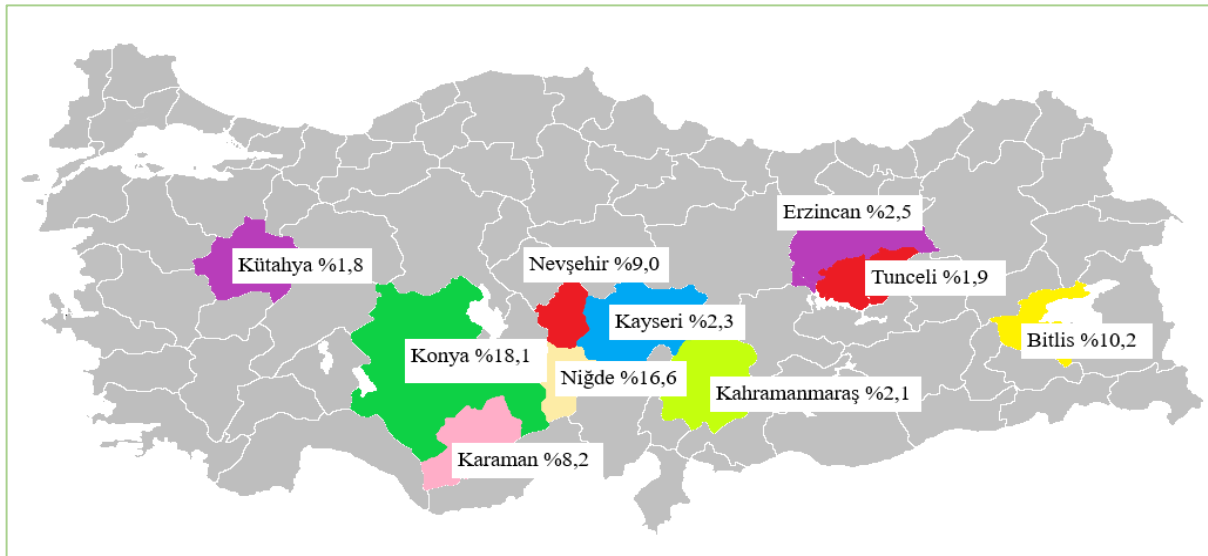
izlemektedir. Konya %18'lik pay ile ekim alanlarında ilk sırada yer alırken; Konya'yı Niğde (%17), Bitlis (%10) ve Nevşehir (%9) illeri takip etmektedir.

Tablo 7. Türkiye’de kuru fasulye ekim alanları (ha)

İller	2016	2017	2018	2019	2020
Konya	20.223	19.144	14.811	14.833	18.590
Niğde	5.747	8.092	10.349	12.458	17.075
Bitlis	4.690	6.287	6.262	8.835	10.474
Nevşehir	7.483	8.119	6.872	7.326	9.225
Karaman	10.280	10.370	10.135	8.958	8.463
Erzincan	4.528	3.068	2.570	2.270	2.595
Kayseri	1.493	1.542	1.562	1.725	2.407
Kahramanmaraş	2.433	2.463	2.287	2.259	2.142
Tunceli	1.216	1.407	1.515	1.866	2.005
Kütahya	2.174	2.169	2.045	2.127	1.844
Diğer	29.553	27.062	26.396	26.280	28.168
Toplam	89.820	89.722	84.805	88.939	102.986

Kaynak: TÜİK, Erişim Tarihi: 31.05.2021

Şekil 6. Türkiye’de kuru fasulye ekimi yapılan önemli iller (2020)

Kaynak: TÜİK, Erişim Tarihi: 31.05.2021

3.2. Türkiye’de kuru fasulye üretimi

Türkiye’de kuru fasulye üretimi 2020 yılı itibarıyla toplam baklagil üretiminden %18 pay almakta olup üretimin %68’ini İç Anadolu, %14’ünü ise Doğu Anadolu bölgesi karşılamaktadır.

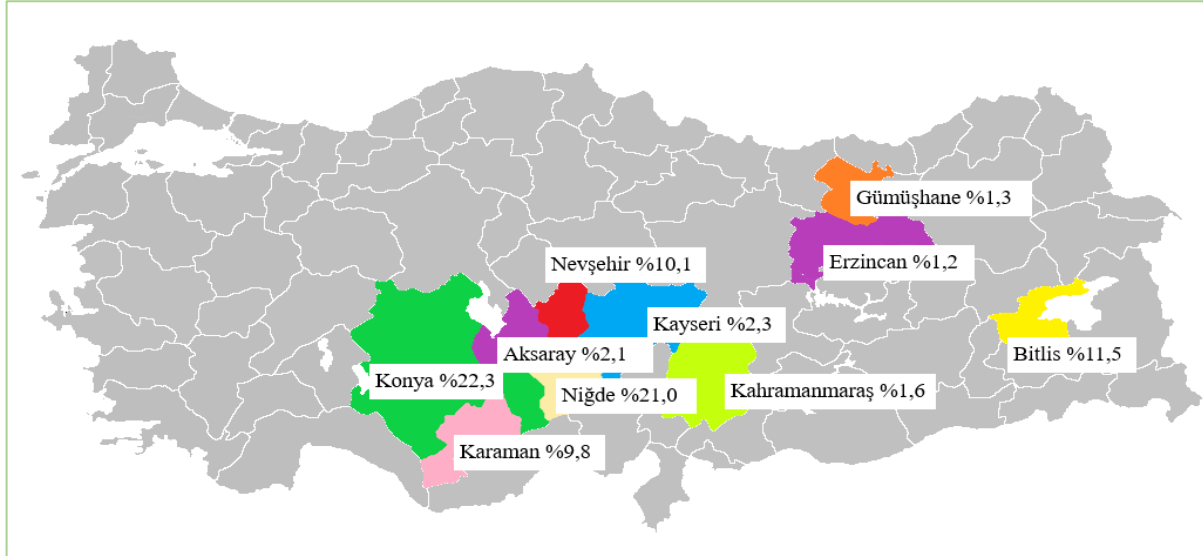
Konya, 2020 yılı itibarıyla toplam 280 bin ton olan Türkiye kuru fasulye üretiminin 62 bin tonunu karşılayarak kuru fasulye üretiminde birinci sırada yer almaktadır. Niğde 59 bin ton ile ikinci, Bitlis 32 bin ton ile üçüncü sırada yer almaktadır (Tablo 8). 2020 yılı kuru fasulye üretimi, verimde yaşanan artış sebebiyle bir önceki yıla göre %24 oranında artmıştır.

Tablo 8. Türkiye’de kuru fasulye üretimi (bin ton)

İller	2016	2017	2018	2019	2020
Konya	70	70	53	50	62
Niğde	19	28	36	43	59
Bitlis	16	21	20	24	32
Nevşehir	29	24	18	22	28
Karaman	31	31	30	26	28
Kayseri	3	3	4	4	7
Aksaray	6	3	3	3	6
Kahramanmaraş	5	5	5	5	4
Gümüşhane	4	4	3	4	4
Erzincan	6	4	3	3	3
Diğer	49	46	44	42	47
Toplam	235	239	220	225	280

Kaynak: TÜİK, Erişim Tarihi: 01.06.2021

Şekil 7. Türkiye’de kuru fasulye üretimi yapılan önemli iller (2020)

Kaynak: TÜİK, Erişim Tarihi: 01.06.2021

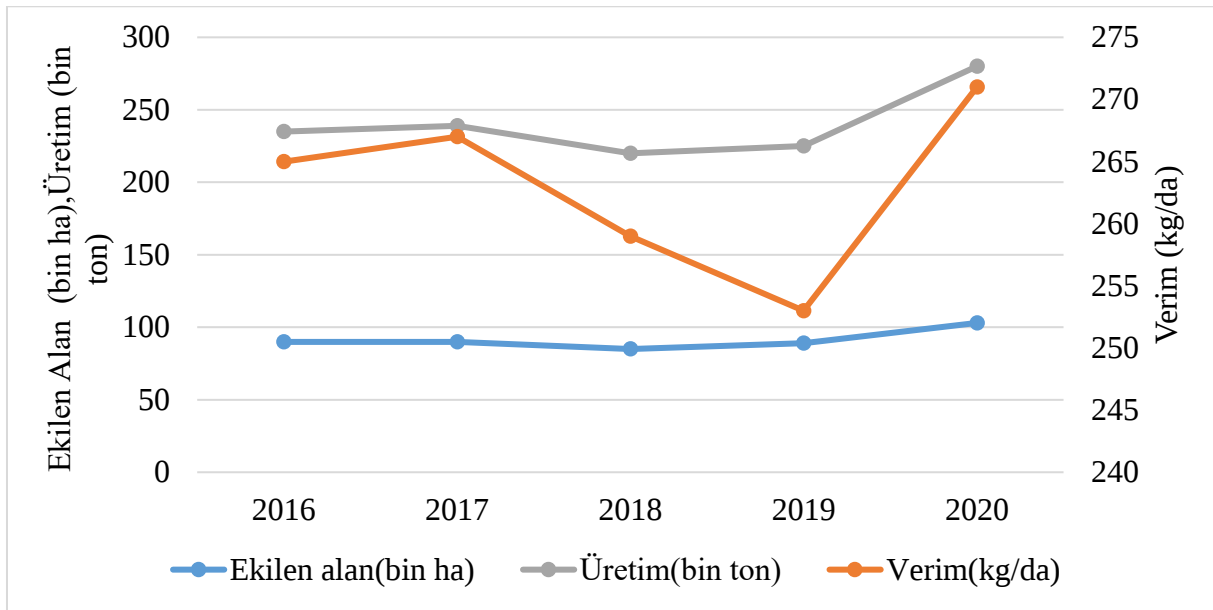
Türkiye kuru fasulye verimi yıllar itibarıyla artış ve azalışlar göstermektedir. Türkiye’de yıllar itibarıyla kuru fasulye üretimi ve ekim alanları karşılaştırıldığında, 2016 yılından 2020 yılına kadar üretim miktarı ekim alanlarına paralel artış ve azalışlar göstermiştir (Şekil 8). 2017 yılında kuru fasulye ekim alanlarında azalma olmasına karşın verimde meydana gelen %0,7 oranındaki artış üretim miktarında %1,70 oranında artış sağlamıştır. 2020 yılında, 2016 yılına göre kuru fasulye verimi %2,26 oranında artış göstermiştir. Bu artışla beraber kuru fasulye ekim alanlarının %14,7 oranında artması, üretim miktarında %18,9’luk bir artışa neden olmuştur. Verimde yaşana bu artışa sertifikalı tohum kullanım desteğinin önemli katkısı olmuştur (Tablo 9).

Tablo 9. Kuru fasulye verimi (kg/da)

Yıllar	2016	2017	2018	2019	2020
Verim(kg/da)	265	267	259	253	271

Kaynak: TÜİK, Erişim Tarihi: 01.06.2021

Şekil 8. Türkiye kuru fasulye ekim alanı, üretim ve verim

Kaynak: TÜİK, Erişim Tarihi: 01.06.2021

3.3. Türkiye’de kuru fasulye tüketimi

Türk mutfağında önemli bir yeri olan kuru fasulye, baklagiller içinde %24 oranında tüketilmektedir (TÜİK, 2021). 2015 yılında 265 bin ton olan kuru fasulye tüketimi 2019 yılında %4,5 artış göstererek 275 bin tona ulaşmıştır. Tüketim rakamları sadece yemeklik tüketimi vermektedir.

2019 yılında 225 bin ton olarak gerçekleşen kuru fasulye üretimine karşın tüketimin 276 bin ton olması nedeniyle 54,5 bin tonluk bir arz açığı oluşmuş bu açık ithalatla karşılanmıştır. Yıllık kişi başı tüketim ise genel olarak 3,3 kg ile 3,5 kg arasında değişmektedir.

Tablo 10. Türkiye’de kuru fasulye tüketimi

Yıllar	2015	2016	2017	2018	2019
Tüketim (bin ton)	265	268	270	285	276
Kişi Başına Tüketim (kg)	3,4	3,4	3,3	3,5	3,3

Kaynak: TÜİK, Erişim Tarihi: 01.06.2021

3.4. Türkiye’de kuru fasulye dış ticareti

3.4.1. İhracat

2016 yılında 2,6 bin ton olan kuru fasulye ihracatı, 2020 yılında %187 oranında artış göstererek 7,5 bin ton olarak gerçekleşmiştir (Tablo11). 2020 yılı itibarıyla bir önceki yıla göre Türkiye kuru fasulye ihracatı %11,3 artmıştır.

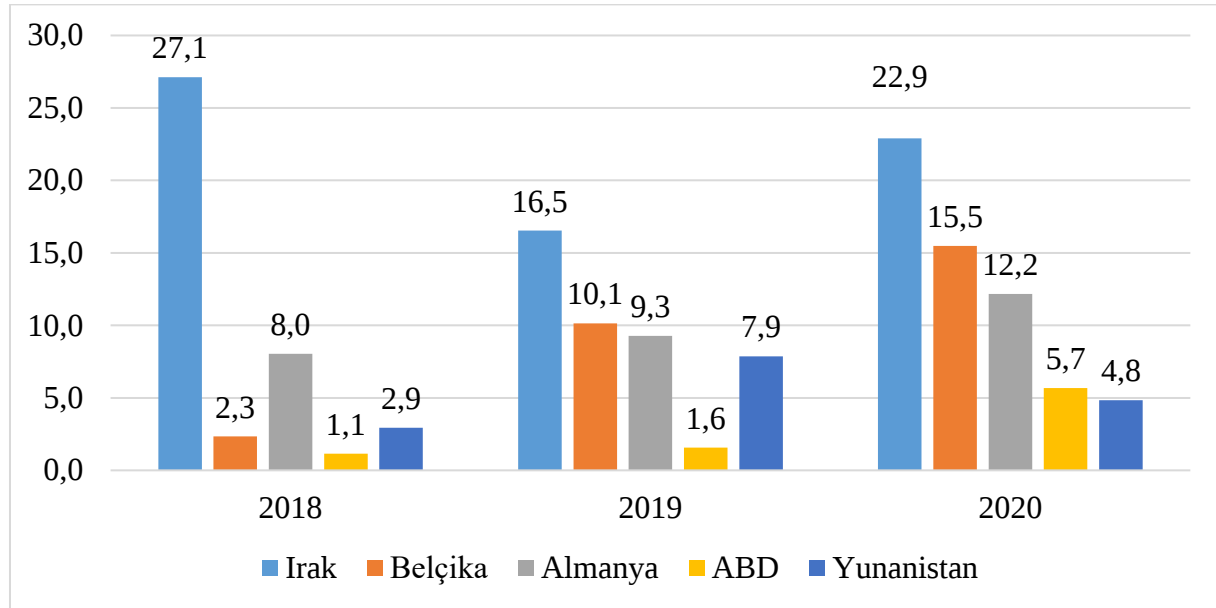
Türkiye kuru fasulye ihracatında Irak (%22,9), Belçika (%15,5) ve Almanya (%12,2) ilk sıralarda yer almaktadır (Şekil 9). 2021 yılının ilk beş ayında ihracat ise 4.701 ton olarak gerçekleşmiş olup ihracatın %59 kadarı Irak, Almanya, Belçika’ya yapılmıştır.

Tablo 11. Ülkelere göre Türkiye kuru fasulye ihracatı (ton)

Ülkeler	2016	2017	2018	2019	2020
Irak	704	876	5.380	1.120	1.725
Belçika	192	284	465	687	1.167
Almanya	354	460	1.593	628	917
ABD	74	106	227	106	427
Yunanistan	11	-	585	533	364
Mersin Serbest Bölgesi	273	12	1.579	196	350
Hollanda	20	49	108	104	255
Birleşik Krallık	60	103	204	131	231
İsrail	-	48	29	-	155
Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti	67	133	262	117	133
Diğer	870	2.376	9.399	3.147	1.809
Toplam	2.625	4.447	19.830	6.768	7.534

Kaynak: TÜİK, Erişim Tarihi: 01.06.2021

Şekil 9. Türkiye'nin kuru fasulye ihracatı yaptığı ülkeler (%)

Kaynak: TÜİK, Erişim Tarihi: 01.06.2021

3.4.2. İthalat

2016 yılında 31,2 bin ton olan kuru fasulye ithalatı, 2017 yılında %158 artış göstererek 80,5 bin ton 121,3 bin ton olarak gerçekleşmiştir. 2018 yılından itibaren ise azalma eğilime girmiş olup 2020 yılında son beş yılın en düşük ithalatı (20,5 bin ton) gerçekleşmiştir (Tablo12).

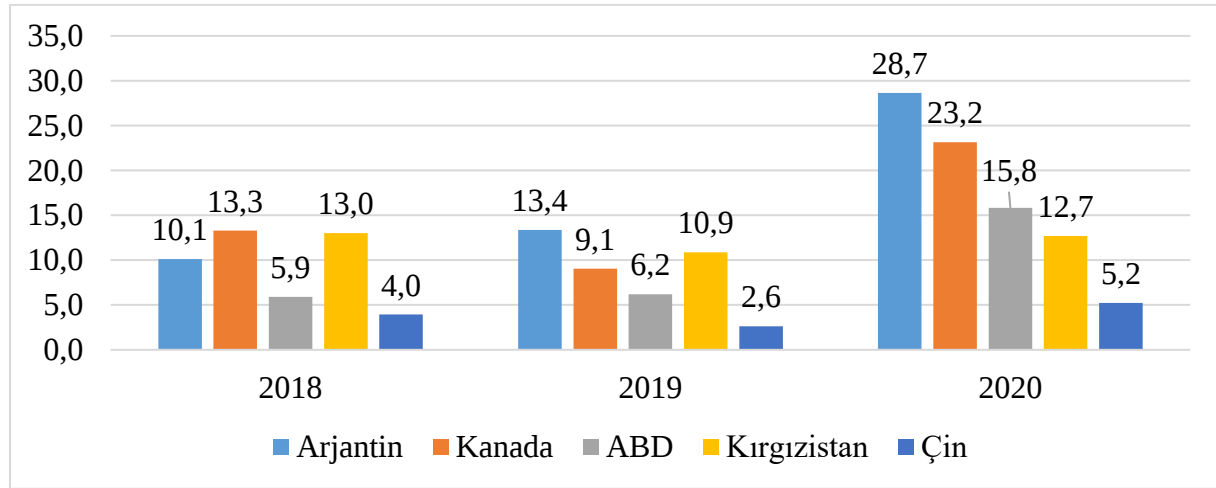
2020 yılı itibarıyla, Türkiye kuru fasulye ithalatında Arjantin (%28,7), Kanada (%23,2) ve ABD (%15,8) ilk sıralarda yer almaktadır (Şekil 10). 2021 yılının ilk beş ayında ithalat 7.669 ton olarak gerçekleşmiş olup ithalatın %77 kadarı Kanada, ABD ve Kırgızistan'dan yapılmıştır.

Tablo 12. Ülkelere göre Türkiye kuru fasulye ithalatı (ton)

Ülkeler	2016	2017	2018	2019	2020
Arjantin	5.647	13.199	7.577	7.167	5.901
Kanada	5.374	8.532	9.959	4.857	4.769
ABD	3.854	3.209	4.408	3.319	3.257
Kırgızistan	7.705	9.562	9.721	5.829	2.614
Çin	7.142	2.463	2.956	1.410	1.079
Etiyopya	262	570	288	242	1.058
Peru	270	-	108	269	496
Özbekistan	161	206	91	846	357
Mısır	403	592	493	445	325
Polonya	22	105	88	568	273
Diğer	413	42.146	39.120	28.658	467
Toplam	31.252	80.584	74.809	53.611	20.597

Kaynak: TÜİK, Erişim Tarihi: 31.05.2021

Şekil 10. Türkiye kuru fasulye ithalatında önemli ülkeler (%)

Kaynak: TÜİK, Erişim Tarihi: 31.05.2021

3.5. Türkiye kuru fasulye fiyatları

Kuru fasulye baklagiller içinde fiyatı en yüksek olan üründür. 2016 yılında 4,15 TL/kg olan kuru fasulye üretici fiyatı %117 oranında artarak 2020 yılında 9,03 TL/kg'a yükselmiştir. Aynı şekilde tüketici fiyatı da 2016 yılında 7,14 TL/kg iken 2020 yılında %113 artarak 15,22 TL/kg'a çıkmıştır. Borsa fiyatında Konya Ticaret Borsası hazır müstahsil satış fiyatları dikkate alınmış olup, 2016 yılında 2,86 TL/kg olan kuru fasulye borsa fiyatı 2020 yılında %159 artarak 7,4 TL/kg'a ulaşmıştır (Tablo 13). Kuru fasulye üretici, tüketici ve borsa fiyatlarında 2020 yılında önceki beş yıla nazaran önemli bir artış olduğu görülmektedir. 2021 yılı ilk beş ayında ortalama üretici fiyatı 9,65 TL/kg, tüketici fiyatı 16,3 TL/kg ve borsa fiyatı 7,9 TL/kg olarak gerçekleşmiştir. 2021 yılı Mayıs ayı kuru fasulye üretici fiyatı 9,56 TL/kg olup bir önceki aya göre %0,52 oranında artış göstermiştir. Bir önceki yılın aynı ayına göre ise %6,00 oranında artış göstermiştir. 2021 yılı Mayıs ayı tüketici fiyatları ise 15,89 TL/kg olup, bir önceki aya göre %2,73 bir önceki yılın aynı ayına göre ise %4,06 artış göstermiştir. Konya Ticaret Borsası hazır müstahsil satış fiyatı 2021 yılı Mayıs ayında 6,62 TL/kg olup bir önceki aya göre %5,96 azalış gösterirken, bir önceki yılın aynı ayına göre ise %13,80 azalış göstermiştir.

Tablo 13. Türkiye kuru fasulye fiyatları (TL/kg)

	2016	2017	2018	2019	2020
Üretici Fiyatı	4,15	4,76	5,43	6,98	9,03
Tüketici Fiyatı	7,14	8,83	8,89	11,39	15,22
Borsa Fiyatı	2,86	3,22	4,42	5,54	7,70

Kaynak: TÜİK, Konya Ticaret Borsası, Erişim Tarihi: 03.06.2021

3.6. Türkiye kuru fasulye destekleme politikaları

Türkiye’de birçok ürüne uygulanan fark ödemesi desteği, girdi destekleri, yurtiçi sertifikalı tohum kullanım desteği ve organik tarım desteği kuru fasulyeye de uygulanmaktadır. 2020 yılında kuru fasulye fark ödemesi desteği 50 krş/kg olarak belirlenmiştir. Bunun dışında sertifikalı tohum kullanım desteği 30 TL/da, mazot desteği 22 TL/da, yurt içi sertifikalı tohum üretim desteği 0,50 TL/kg, gübre desteği 8TL/da, toprak analizi desteği ise 40 TL’dir. 2020 üretim sezonunda organik tarım kapsamında üretimi yapılan kuru fasulye, 1. kategori ürünler arasında yer almış olup, belirlenen destek miktarı 100 TL/da’dır.

Tarımsal destekler ürün maliyetlerinin bir kısmını karşılayarak üreticiye ek gelir sağlamak amacıyla verilmektedir. Verilen desteklerin kuru fasulye verimine bölünmesiyle hesaplanan kilogram başına destekler; 2020 yılında 2016 yılına göre fark ödemesi desteğinde %67, sertifikalı tohum desteğinde ise %39 artış görülmektedir. 2020 yılında bir önceki yıla göre gübre desteği %100 ve sertifikalı tohum desteği ise %44 artırılmıştır.

3.7. Türkiye kuru fasulye girdi pariteleri

Kuru fasulye fiyatı 2019 yılında bir önceki yıla göre %29,37 artarken, mazot fiyatı %5,60 gübre fiyatı %1,13 oranında azalmıştır. Kuru fasulye fiyatındaki artışın yüksek olması ve mazot ve gübre fiyatında yaşanan düşüş, paritelerin artış göstermesini sağlamıştır. Nitekim, 2020 yılında 1 kg kuru fasulye ile alınabilecek destekler hariç kuru fasulye/mazot paritesinde %37,04, kuru fasulye/gübre paritesinde ise %30,85 artış yaşanırken; destekler dahil paritelerde ise sırasıyla %34,83 ve %28,74 artış yaşanmıştır.

Tablo 14. Kuru fasulye girdi pariteleri

	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Kuru Fasulye Fiyatı (TL/kg)	3,44	4,31	4,80	5,43	6,98	9,03
Destek (TL/kg)	0,30	0,42	0,43	0,64	0,68	0,72
Kuru fasulye Fiyatı + Destek (TL/kg)	3,74	4,73	5,23	6,07	7,66	9,68
Gübre Fiyatı (TL/kg) (DAP)	1,47	1,53	2,38	2,75	2,65	2,62
Mazot Fiyatı (TL/lt)	3,85	3,89	4,69	5,78	6,43	6,07
Tohumluk Fiyatı (TL/kg)	9,54	15,56	19,54	13,72	16,49	20,22
1 kg Kuru fasulye ile alınabilecek girdi miktarı (kg)						
Kuru Fasulye/Gübre	2,34	2,82	2,02	1,98	2,63	3,45
Kuru Fasulye + destek/Gübre	2,55	3,09	2,20	2,21	2,89	3,72
Kuru Fasulye/Mazot	0,89	1,11	1,02	0,94	1,09	1,49
Kuru Fasulye + destek/Mazot	0,97	1,22	1,12	1,05	1,19	1,61
Kuru Fasulye/Tohum	0,36	0,28	0,25	0,40	0,42	0,45
Kuru Fasulye + destek/Tohum	0,39	0,30	0,27	0,44	0,46	0,48

Gübre tohum fiyatlarında BÜGEM verileri, mazot fiyatlarında TÜİK verileri dikkate alınmıştır.

4. GENEL DEĞERLENDİRME

Dünyada üretilen kuru fasulyenin sadece %14'ü ticarete konu olmaktadır. Baklagil ürünlerinin önemli bitkisel protein kaynağı olmaları nedeniyle üretimin geri kalan %86'lık kısmı ülkelerin iç talebini karşılamaya yöneliktir. 2019 yılında bir önceki yıla göre kuru fasulye ekim alanlarının %7,2 oranında azalması, verimde %4,0 oranında artış yaşanmasına rağmen üretim miktarının %3,4 oranında azalmasına neden olmuştur.

Türkiye'de kuru fasulyeye verilen destekler üreticilerin kuru fasulyeye yönelmelerine olanak sağlamıştır. Ayrıca sertifikalı tohum kullanım desteğinin artması üreticileri sertifikalı tohum kullanmaya teşvik etmiştir. Bu durum kuru fasulye verimini ve dolayısıyla kuru fasulye üretim miktarını artırmıştır. Türkiye'de 2019 itibarıyla kuru fasulye kullanımı 293 bin ton olarak gerçekleşmiş olup, bunun %94'ü yurt içinde tüketilmiş, %3'ü tohumluk olarak kullanılmıştır.

2020 yılında tüm dünyayı etkisi altına alan Covit-19 salgını insan yaşamını etkileyen tarım dahil tüm sektörlerde olumsuz etki yaratmaktadır. Karantina koşulları nedeniyle ekim ve hasat sezonları göz önüne alındığında girdi ve işçilik temini, pazara erişim ile ürünlerin dış pazara ulaşımı gibi konularda sorunlar yaşanmaktadır. Ayrıca karantina koşulları gereği tüketici evde uzun süre depolayabileceği baklagillere yönelmiştir. Baklagillere olan talepteki ani artış kuru fasulyenin de uluslararası piyasalarda fiyatını artırmıştır. Bu durumda ülkeler iç piyasada yeterliliğin ve fiyat istikrarının sağlanabilmesi için ihracatı durdurma, ithalat vergilerinin sıfırlanması gibi önlemlere başvurmuştur. Dünya genelinde pandeminin talep artışına neden olması ve arzda ortaya çıkardığı sorunlar nedeniyle fiyat artışlarının devam edeceği öngörülmektedir. Ancak artan uluslararası talep dikkate alındığında yurt içi piyasalarda arz talep dengesi açısından, üretimde devamlılığın sağlanması ve ihracata yönelik tedbirlerin alınması gerekmektedir (Anonim, 2020).

Türkiye'de 2019/2020 üretim döneminde kuru fasulye üretiminin pandemiden olumsuz etkilenmediği söylenebilir. Nitekim ekim alanlarının artması ve sertifikalı tohum kullanımının yaygınlaşmasıyla üretim miktarı artış göstermiştir. Aynı zamanda 2019/20 üretim döneminde bir önceki üretim dönemine göre kuru fasulye ithalatında %62 oranında bir azalma yaşanmasına rağmen yeterlilik oranı %72'den %76'ya çıkmıştır. Ancak pandeminin yaşandığı 2020 yılında kuru fasulye üretici tüketici ve borsa fiyatlarında önceki yıllara nazaran daha fazla artış olduğu gözlenmiştir.

TÜİK 2021 yılı bitkisel üretim 1. tahminine göre 2021/22 üretim döneminde üretimin %3,75 artarak 290 bin ton'a ulaşacağı öngörülmektedir. 2021/22 üretim döneminde de kuru fasulye üretiminin pandemiden olumsuz etkilenmeyeceği tahmin edilmektedir.

EK TABLOLAR

Ek Tablo 15. Ülkelere göre dünya kuru fasulye ekim alanları (bin ha)

Ülkeler	2015	2016	2017	2018	2019
Hindistan	10.289	14.192	15.214	14.896	12.691
Myanmar	3.070	3.086	3.127	3.165	3.201
Brezilya	2.865	2.588	2.801	2.838	2.611
Meksika	1.555	1.576	1.625	1.596	1.207
Kenya	1.244	1.172	1.030	1.177	1.168
Burundi	356	588	574	599	983
Tanzanya	1.125	1.041	1.120	897	894
Angola	775	750	770	822	888
Çin	673	733	760	753	752
Ruanda	504	513	549	548	583
Uganda	675	485	601	534	540
Kongo	459	457	463	469	476
Amerika	693	631	560	466	471
Arjantin	437	361	415	416	420
Togo	362	358	370	379	389
Kore	369	369	370	371	372
Malawi	330	328	332	348	349
Kamerun	287	300	311	304	307
Etiyopya	740	709	688	333	281
Guatemala	253	253	258	258	264
Diğer	4.893	5.044	5.329	5.280	4.974
Dünya	31.952	35.533	37.267	36.448	33.818

Kaynak: FAO, Erişim Tarihi: 24.05.2021

Ek Tablo 16. Ülkelere göre dünya kuru fasulye üretimi (bin ton)

Ülkeler	2015	2016	2017	2018	2019
Myanmar	4.845	5.084	5.338	5.592	5.847
Hindistan	4.260	5.890	6.340	6.220	5.310
Brezilya	3.089	2.621	3.046	2.916	2.907
Çin	1.113	1.206	1.334	1.338	1.310
Tanzanya	1.202	1.192	1.428	1.097	1.197
Uganda	1.080	810	1.012	940	980
Amerika	1.366	1.302	1.291	1.108	932
Meksika	969	1.089	1.184	1.196	879
Kenya	765	728	846	837	747
Burundi	283	376	371	393	619
Arjantin	605	367	414	473	579
Etiyopya	900	870	825	564	486
Ruanda	434	438	456	454	484
Kamerun	363	391	414	411	414
Angola	398	321	303	329	358
Kore	324	325	326	327	328
Kanada	243	244	322	341	317
Guatemala	241	248	253	258	263
Kongo	249	249	252	256	260
Belarus	325	278	352	240	233
Diğer	6.045	6.122	6.710	6.015	5.764
Dünya	29.099	30.149	32.818	31.307	30.213

Kaynak: FAO, Erişim Tarihi: 25.05.2021

Ek Tablo 17. Dünya Kuru fasulye üretici fiyatları (\$/ton)

Ülkeler	2015	2016	2017	2018	2019
Slovenya	3.771	4.024	-	4.033	3.797
Yunanistan	3.353	3.109	3.102	3.143	3.061
Kıbrıs	2.783	2.699	2.297	2.481	2.823
Jamaika	2.237	2.465	2.374	2.491	2.686
Ermenistan	2.689	2.550	2.529	2.356	2.426
İtalya	2.036	2.381	2.527	2.408	2.283
Grenada	2.129	2.121	2.202	2.142	2.212
Romanya	2.277	2.104	2.127	2.177	2.157
Sırbistan	1.921	1.307	1.610	2.028	2.001
Bosna Hersek	2.362	2.333	2.386	2.343	1.994
Arnavutluk	1.739	1.662	1.710	2.079	1.979
Ekvador	1.275	1.610	2.407	1.826	1.963
Şili	1.901	1.992	2.284	2.223	1.924
Makedonya	-	-	-	1.677	1.837
İspanya	1.956	1.847	2.054	2.044	1.620
Maldivler	-	-	-	-	1.365
Vietnam	1.373	1.429	1.460	1.489	1.350
Gürcistan	1.277	1.322	1.443	1.385	1.246
Bulgaristan	1.553	1.239	1.115	1.114	1.161
Hırvatistan	2.504	1.077	1.232	1.342	1.154

Kaynak: FAO, Erişim Tarihi: 28.05.2021

Ek Tablo 18. Ülkelere göre dünya kuru fasulye ithalat değeri (bin \$)

Ülkeler	2016	2017	2018	2019	2020
İngiltere	99.188	415.842	187.234	411.314	429.964
Meksika	268.004	267.560	275.512	206.306	248.527
Kanada	61.490	293.256	236.801	256.373	246.062
Almanya	164.907	156.321	165.943	153.676	228.306
Portekiz	124.528	122.463	158.320	259.896	213.488
Amerika	137.217	126.279	111.235	106.082	184.086
İtalya	138.033	135.007	152.006	146.940	170.591
Pakistan	75.642	88.163	68.065	69.612	130.361
Hindistan	142.355	142.729	108.778	126.119	117.205
Sırbistan	7.077	70.236	95.302	92.367	114.881
Macaristan	91.706	36.917	110.622	95.855	111.714
Romanya	18.742	50.638	51.064	51.674	70.792
Afrika	122.933	100.735	68.232	32.474	59.839
El Salvador	25.429	24.449	23.777	25.646	58.532
Yunanistan	14.722	29.218	27.450	33.097	47.612
Bosna Hersek	4.641	41.655	47.061	37.335	47.252
Hollanda	24.651	28.016	28.980	29.210	40.173
Slovakya	19.909	23.246	22.365	20.905	34.176
Avustralya	7.688	19.603	20.092	17.888	27.938
İsviçre	3.604	8.646	15.919	16.040	24.690

Kaynak: UN Comtrade, Erişim Tarihi: 27.05.2021

Ek Tablo 19. Ülkelere göre dünya kuru fasulye ithalatı (ton)

Ülkeler	2016	2017	2018	2019	2020
İngiltere	98.282	438.355	194.247	420.997	424.340
Meksika	-	301.428	330.267	243.846	265.074
Portekiz	163.624	134.390	171.828	279.165	207.755
Pakistan	117.820	116.222	98.017	102.477	165.605
İtalya	132.253	116.705	133.985	131.478	141.519
Hindistan	149.847	149.354	121.064	147.295	121.270
Sırbistan	11.734	92.848	117.027	97.713	116.809
Almanya	127.810	106.045	120.849	106.247	109.725
Macaristan	44.347	20.053	45.651	46.093	67.512
Kenya	71.210	217.484	194.437	61.258	67.204
Afrika	174.324	107.684	82.464	38.492	62.259
Romanya	22.558	48.650	49.581	48.267	59.989
El Salvador	27.122	27.897	25.600	27.544	50.781
Bosna Hersek	4.939	43.216	44.347	36.541	40.937
Kanada	67.436	165.284	288.971	166.211	38.610
Amerika	142.826	125.188	114.953	109.072	33.978
Yunanistan	11.487	13.461	23.736	26.724	32.020
Slovakya	21.672	22.210	16.569	20.344	27.404
Hollanda	19.151	17.548	17.552	18.900	23.722
Guatemala	16.532	18.345	15.185	11.259	22.028
Diğer	2.504.510	2.049.629	1.999.688	2.783.917	273.780
Dünya	3.929.486	4.331.996	4.206.017	4.923.839	2.352.322

Kaynak: UN Comtrade, Erişim Tarihi:27.05.2021

Ek Tablo 20. Ülkelere göre dünya kuru fasulye ihracatı (ton)

Ülkeler	2015	2016	2017	2018	2019
Kanada	302.733	1.285.778	648.606	629.280	699.308
Amerika	455.551	455.121	420.058	434.981	415.595
Kırgızistan	83.075	109.394	120.932	137.544	180.876
İngiltere	23.860	151.356	87.173	196.823	161.915
Çin	742.772	543.916	207.433	172.044	148.194
Myanmar	26.221	95.893	92.024	11.805	131.108
Portekiz	57.042	77.246	65.247	96.215	87.312
Mısır	85.346	171.577	202.244	141.851	82.031
Afrika	10.464	54.584	35.934	53.780	80.662
Özbekistan	-	53.406	82.525	80.645	66.503
Meksika	33.749	147.742	97.773	40.277	60.606
Belize	19.231	29.442	53.432	79.195	59.729
Uganda	183.396	1.951.119	427.564	-	51.987
Ukrayna	22.550	23.933	27.189	50.033	39.415
Bolivya	66.489	25.554	32.248	30.929	37.696
Estonya	25.015	63.842	13.078	7.451	37.423
Kenya	27699	26.220	27.193	12.673	35.060
Almanya	30.620	34.513	30.915	17.020	29.216
Macaristan	13.720	6.135	14.755	10.644	20.623
Hindistan	439	788	6.050	6.254	18.121
Diğer	2.077.627	1.619.092	1.515.844	2.030.994	69.250
Dünya	4.287.599	6.926.651	4.208.218	4.240.439	2.512.629

Kaynak: UN Comtrade, Erişim Tarihi: 26.05.2021

Ek Tablo 21. Ülkelere göre dünya kuru fasulye ihracat değeri (bin \$)

Ülkeler	2016	2017	2018	2019	2020
Kanada	302.733	1.285.778	648.606	629.280	699.308
Amerika	455.551	455.121	420.058	434.981	415.595
Kırgızistan	83.075	109.394	120.932	137.544	180.876
İngiltere	23.860	151.356	87.173	196.823	161.915
Çin	742.772	543.916	207.433	172.044	148.194
Myanmar	26.221	95.893	92.024	11.805	131.108
Portekiz	57.042	77.246	65.247	96.215	87.312
Mısır	85.346	171.577	202.244	141.851	82.031
Afrika	10.464	54.584	35.934	53.780	80.662
Özbekistan	-	53.406	82.525	80.645	66.503
Meksika	33.749	147.742	97.773	40.277	60.606
Belize	19.231	29.442	53.432	79.195	59.729
Uganda	183.396	1.951.119	427.564	-	51.987
Ukrayna	22.550	23.933	27.189	50.033	39.415
Bolivya	66.489	25.554	32.248	30.929	37.696
Estonya	25.015	63.842	13.078	7.451	37.423
Kenya	27.699	26.220	27.193	12.673	35.060
Almanya	30.620	34.513	30.915	17.020	29.216
Macaristan	13.720	6.135	14.755	10.644	20.623
Hindistan	439	788	6.050	6.254	18.121

Kaynak: UN Comtrade, Erişim Tarihi: 26.05.2021

Ek Tablo 22. İllere göre Türkiye kuru fasulye ekim alanı (da)

İller	2016	2017	2018	2019	2020
Konya	202.234	191.438	148.111	148.331	185.900
Niğde	57.470	80.920	103.489	124.580	170.750
Bitlis	46.900	62.866	62.615	88.350	104.740
Nevşehir	74.827	81.192	68.723	73.259	92.245
Karaman	102.800	103.700	101.351	89.580	84.630
Erzincan	45.280	30.675	25.704	22.704	25.945
Kayseri	14.928	15.415	15.619	17.254	24.069
Kahramanmaraş	24.330	24.633	22.872	22.594	21.420
Tunceli	12.158	14.072	15.150	18.657	20.048
Kütahya	21.738	21.693	20.451	21.272	18.435
Aksaray	19.250	9.705	9.931	12.800	17.755
Gümüşhane	21.294	21.440	17.140	18.990	16.647
Isparta	16.447	15.198	15.064	14.904	14.776
Balıkesir	16.752	13.601	13.807	14.229	13.789
Erzurum	11.321	11.293	11.407	11.962	13.231
Muş	9.541	9.562	9.684	10.011	12.356
Tokat	9.030	10.440	10.586	11.235	12.020
Bursa	12.658	12.478	13.273	10.938	11.252
Çanakkale	7.889	7.090	7.247	7.610	10.592
Afyonkarahisar	9.718	8.653	8.807	8.524	10.366
Diğer	161.632	151.157	147.014	141.601	148.891
Toplam	898.197	897.221	848.045	889.385	1.029.857

Kaynak: TÜİK, Erişim Tarihi: 31.05.2021

Ek Tablo 23. İllere göre Türkiye kuru fasulye üretim miktarı (ton)

İller	2016	2017	2018	2019	2020
Konya	69.877	70.242	53.439	49.664	62.408
Niğde	18.669	28.126	36.398	42.503	58.835
Bitlis	15.667	20.765	19.685	24.071	32.143
Nevşehir	28.551	2.001	18.232	21.637	28.303
Karaman	30.580	31.125	30.193	25.826	27.518
Kayseri	3.107	3.157	3.965	4.455	6.551
Aksaray	5.550	2.668	2.709	3.449	5.811
Kahramanmaraş	4.883	4.927	4.695	4.736	4.482
Gümüşhane	3.966	4.245	3.348	3.601	3.635
Erzincan	5.525	4.210	3.280	3.013	3.289
Kütahya	3.635	3.727	3.477	3.460	2.984
Balıkesir	3.233	2.880	2.808	2.755	2.744
Erzurum	2.506	2.392	2.338	2.363	2.684
Isparta	2.987	2.564	2.474	2.393	2.397
Çanakkale	1.705	1.521	1.544	1.563	2.330
Muş	1.712	1.699	1.711	1.700	2.087
Tunceli	1.243	1.402	1.494	1.765	2.005
Bursa	2.574	2.444	2.179	1.729	1.907
Afyonkarahisar	1.695	1.526	1.608	1.376	1.829
Tokat	1.360	1.603	1.493	1.392	1.555
Diğer	25.975	23.776	22.930	21.549	24.021
Toplam	235.000	239.000	220.000	225.000	279.518

Kaynak: TÜİK, Erişim Tarihi: 01.06.2021

Ek Tablo 24. Ülkelere göre Türkiye kuru fasulye ihracatı (ton)

Ülkeler	2016	2017	2018	2019	2020
Irak	704	876	5.380	1.120	1.725
Belçika	192	284	465	687	1.167
Almanya	354	460	1.593	628	917
ABD	74	106	227	106	427
Yunanistan	11	-	585	533	364
Mersin Serbest Bölgesi	273	12	1.579	196	350
Hollanda	20	49	108	104	255
Birleşik Krallık	60	103	204	131	231
İsrail	-	48	29	-	155
Kuzey Kıbrıs Türk Cum.	67	133	262	117	133
Danimarka	2	39	44	61	124
Cezayir	60	20	145	-	122
Rusya Federasyonu	-	-	20	22	110
Suriye	139	1.243	823	379	110
İsveç	47	36	180	106	108
İsviçre	26	66	30	57	103
Bulgaristan	5	1	16	1	97
Norveç	33	44	56	50	93
Pakistan	-	-	-	39	90
İspanya	-	-	84	63	81
Diğer	558	928	8.000	2.371	773
Toplam	2.625	4.447	19.830	6.768	7.534

Kaynak: TÜİK, Erişim Tarihi: 01.06.2021

Ek Tablo 25. Ülkelere göre Türkiye kuru fasulye ithalatı (ton)

Ülkeler	2016	2017	2018	2019	2020
Arjantin	5.647	13.199	7.577	7.167	5.901
Kanada	5.374	8.532	9.959	4.857	4.769
ABD	3.854	3.209	4.408	3.319	3.257
Kırgızistan	7.705	9.562	9.721	5.829	2.614
Çin	7.142	2.463	2.956	1.410	1.079
Etiyopya	262	570	288	242	1.058
Peru	270	-	108	269	496
Özbekistan	161	206	91	846	357
Mısır	403	592	493	445	325
Polonya	22	105	88	568	273
Güney Afrika Cumhuriyeti	-	504	120	-	244
Myanmar	-	-	-	-	87
Ukrayna	170	273	273	304	66
Fransa	46	66	111	66	27
Tanzanya	30	30	11	-	11
Tayvan	22	9	15	-	10
İtalya	66	69	9	701	9
İspanya	-	30	321	2	6
Şili	23	6	-	15	5
Kazakistan	-	-	-	-	3
Diğer	56	41.160	38.259	27.570	0
Toplam	31.252	80.584	74.809	53.611	20.597

Kaynak: TÜİK, Erişim Tarihi: 31.05.2021

Ek Tablo 26. Ülkelere göre Türkiye kuru fasulye ithalat değeri (bin \$)

Ülkeler	2016	2017	2018	2019	2020
Arjantin	6.628	15.716	8.317	7.883	6.499
Kanada	5.436	9.549	10.395	4.618	4.608
ABD	5.323	4.287	5.298	4.018	4.214
Kırgızistan	7.841	9.889	9.304	5.680	2.668
Çin	8.649	3.647	4.439	1.967	1.469
Etiyopya	263	579	207	147	834
Peru	366	-	189	410	704
Mısır	405	596	471	484	383
Özbekistan	162	244	85	842	375
Polonya	25	110	98	568	302
Güney Afrika Cumhuriyeti	-	677	167	-	256
Fransa	182	279	510	258	111
Ukrayna	172	276	269	279	63
Myanmar	-	-	-	-	56
Tayvan	86	31	69	-	44
İtalya	119	149	31	714	33
Tanzanya	90	85	35	-	33
İspanya	-	49	468	3	21
Şili	138	37	-	62	17
Kazakistan	-	-	-	-	3

Kaynak: TÜİK, Erişim Tarihi: 31.05.2021

Ek Tablo 27. Ülkelere göre Türkiye kuru fasulye ihracat değeri (bin \$)

Ülkeler	2016	2017	2018	2019	2020
Irak	802	1049	6.069	1.397	2.368
Belçika	317	494	683	991	1.967
Almanya	558	742	2.362	974	1.612
ABD	169	223	365	216	856
Yunanistan	13	1	646	681	459
Mersin Serbest Bölgesi	333	14	1.015	221	423
Hollanda	32	121	137	153	366
Birleşik Krallık	98	176	291	200	363
İsviçre	49	112	54	101	194
İsrail	-	35	32	-	191
İsveç	66	54	232	152	175
Kuzey Kıbrıs Türk Cum.	100	158	330	148	173
Danimarka	2	55	48	71	168
İspanya	-	-	175	112	165
Norveç	51	72	78	79	159
Rusya Federasyonu	-	-	21	29	158
Suriye	112	1.357	796	398	152
Cezayir	222	73	227	-	151
Avusturya	80	62	45	70	119
Bulgaristan	17	3	13	2	116

Kaynak: TÜİK, Erişim Tarihi: 31.05.2021

KAYNAKLAR

Adak, M.S., Güler, M., Kayan, N., 2010. Yemeklik Baklagillerin Üretimini Artırma Olanakları, VII. Türkiye Ziraat Mühendisliği Teknik Kongresi, ZMO Yayınları, ANKARA:

Anonim, 2020. Kuru Fasulye ve Mercimek İçin Acil Eylem Planı, Tarım ve Orman Bakanlığı, 2020, <https://www.tarimorman.gov.tr/Haber/4495/Kuru-Fasulye-Ve-Mercimek-Icin-Acil-Eylem-Plani>.

FAO, 2021. <http://faostat.fao.org/site/339/default.aspx>. (Erişim tarihi:28.05.2021).

Şehirali, S. 1988. Yemeklik Dane Baklagiller Kitabı, Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Yayınları: 1989 Ders Kitabı:314, ANKARA.

TÜİK, 2021a. Bitkisel Üretim İstatistikleri. www.tuik.gov.tr

TÜİK, 2021b. Dış Ticaret İstatistikleri. www.tuik.gov.tr

UN Comtrade, 2021. <https://comtrade.un.org/data/> (Erişim tarihi:26.05.2021)